

Over het gebruik der chloroforme in de verloskunde

<https://hdl.handle.net/1874/235154>

mm 12102

OVER HET GEBRUIK

DER

CHLOROFORME

IN DE

VERLOSKUNDE,

DOOR

A. T. C. SCHOEVERS.

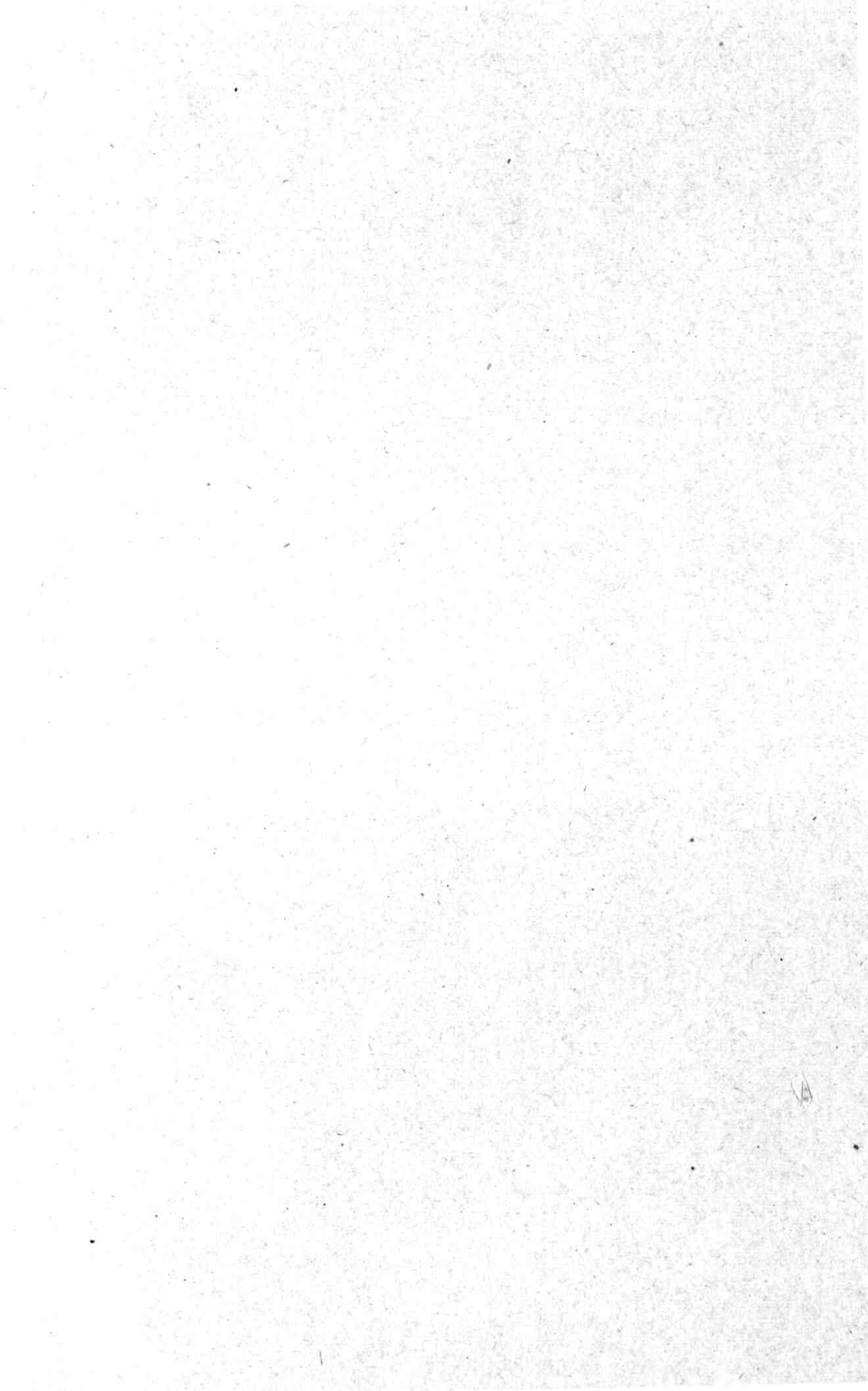
Accoucheur te 's Gravenhage.

AMSTERDAM,
H. J. VAN KESTEREN & Co.
(B. VAN DER LAND.)

N. oct.
1207

e.V. Chio.

8° 1207.

OVER HET GEBRUIK DER CHLOROFORME

IN DE

VERLOSKUNDE.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0465 3352

N. oct 1207

OVER HET GEBRUIK

DER

CHLOROFORME

IN DE

VERLOSKUNDE,

DOOR

A. T. C. SCHOEVERS.

Accoucheur te 's Gravenhage.

AMSTERDAM,
H. J. VAN KESTEREN & Co.
(B. VAN DER LAND.)

INLEIDING.

Vele verloskundigen hebben sedert geruimen tijd van de Chloroforme gebruik gemaakt, en de gunstige uitkomsten, die dit middel in hunne handen opleverde, gepubliceerd. Toch bestaat er bij verreweg de meesten nog altijd zulk eene groote vrees voor, dat het mij plichtverzuim toeschijnt, langer te wachten met het uitspreken mijner overtuiging omtrent de nooit geëvenaarde nuttigheid van dit middel. Die overtuiging is de vrucht eener uitgebreide ervaring, en stelt mij in staat mijne jeugdige kunstgenooten en hen, die minder in de gelegenheid waren tot zulke onderzoevingen, voor te lichten op den weg, die bij de aanwending der Chloroforme moet worden gevolgd.

Niet lang nadat de aether-inademing voor goed bij het doen van alle eenigszins belangrijke operatiën was in toepassing gebracht, werden door Prof. Simpson te Edinburg, in het begin van het jaar 1847, voorzichtige

proefnemingen met de Chloroforme in het werk gesteld, ten einde haren invloed op de baring te ontdekken. Spoedig volgden vele voornamen verloskundigen zijn voorbeeld, en weldra was het feit bewezen, dat zij niet alleen zonder gevaar en gedurende langen tijd in dit geval kan worden aangewend, maar dat zelfs pathologische complicatiën, die de regelmatige baring dikwijls storen, door haar werden opgeheven, en zij, als geneesmiddel werkende, niet alleen het lijden verzachtte of geheel deed ophouden, maar zelfs den duur der baring verkortte.

Zoo vurig de voorstanders van het gebruik der Chloroforme in de verloskunde hunne overtuiging verdedigden, zoo ijverig waren de pogingen harer bestrijders, om de gevaren, waarmede hare aanwending gepaard gaat, in het licht te stellen. Deze laatsten vonden niet weinig steun in de opgaven van sommigen, die halve proefnemingen openbaar maakten, op onvoldoende wijze of met vreezen en beven ten uitvoer gebracht, wier noodwendig gevolg eene halve of slechte uitkomst wezen moest. Daarbij voegden zich de godsdienstige bezwaren van hen, die meenden, dat het ongeoorloofd was middelen in het werk te stellen om de baring zonder smart te doen plaats vinden.

Tot nu toe is dan ook het getal dergenen, die de Chloroforme in de verloskunde in ruime mate toepassen, betrekkelijk zeer gering. Slechts schoorvoetend gaan sommigen er toe over haar te gebruiken bij

enkele verloskundige kunstbewerkingen, en eenigen, die met derzelver gebruik inderdaad zeer vertrouwd waren, hebben ten gevolge van de afkeuring, die verscheidene geneeskundigen en jonge obstetricatoren zonder ondervinding, omtrent het gebruik van dit middel aan den dag legden, zich hiervan moeten onthouden.

Sterk door mijne ondervinding, gesteund door het getuigenis van hooggeachte kunstbroeders, in- en buitenslands, vereerd bovendien met het vertrouwen, dat eene ruim 25jarige praktijk mij verschaft heeft, ben ik eenvoudig voortgegaan de Chloroforme aan te wenden, waar ik het nuttig en noodzakelijk oordeelde; en het zijn de resultaten dezer praktijk, die ik hierbij mededeel.

Evenals bij hare aanwending in de heilkunde, moeten in de verloskunde alle contra-indicatiën wel worden overwogen, hoewel de eigenaardige physiologische toestand der baring toelaat, aan sommige dier contra-indicatiën niet zooveel gewicht te hechten.

Daarom is het in de eerste plaats van belang op te merken, dat bij de aanwending der Chloroforme gedurende de baring, het zoogenaamd hyperaesthische tijdperk bijna in het geheel niet wordt waargenomen. Zonder de minste buitengewone beweging, of zonder veel en opgewekt spreken, treedt het tijdperk der Tolerance in. Alleen in die gevallen, waarin bij de vrouw zelve of bij de omstanders, vrees of godsdien-

stig vooroordeel hadden moeten overwonnen worden, bemerkt men in het begin der aanwending, eenige meerdere opgewektheid, die evenwel spoedig wijkt voor het gevoel van verlichting, door het ophouden der smarten te weeg gebracht. Zoodra de lijderes dit gewaar wordt, volgt zij met graagte den raad om te inhaleeren, en weldra is de slaap volkomen; nimmer zal men langer dan eenige minuten noodig hebben om dit resultaat te verkrijgen. Het schijnt dat de toestand der baring, in tegenstelling van hen, die heelkundige operatiën moeten ondergaan, bijzonder tot de aanwending der Chloroforme geschikt is. Dáár toch volgt oogenblikkelijke verlichting des lijdens, hier integendeel bestaat vrees voor hetgeen gebeuren moet, zonder dat — zoo als bij de baring — op het oogenblik dat de aanwending begint, het lijden onuitstaanbaar is. Meestal is dus bij operatiën niet die geheele goede wil aanwezig, welke zooveel bijdraagt om regelmatig de aanwending der Chloroforme te kunnen doorzetten. Van daar dan ook, in de heelkundige praktijk, dat veeltijds langdurige tijdperk van hyperaesthesia en de niet ongegronde bezorgheid voor den invloed van dit tijdperk op sommige organen. Is eenmaal de Tolerance ingetreden, dan staan beide toestanden volkomen gelijk, en noch bij de eene, noch bij de andere is onder de noodige zorg, eenig gevaar te vreezen, terwijl dit laatste tijdperk voordeelen bezit, die het wenschelijk ware in sommige

ziekte-toestanden zoolang en zoo dikwijls mogelijk te kunnen voortbrengen. Wie weet o. a. welke heilzame gevolgen een langdurig volgehouden Chloroforme-slaap op sommige vormen van krankzinnigheid zou uitoefenen? Misschien zou zij in *Lyssa humana* het redmiddel wezen, zoo als reeds gevallen van Tetanos onder hare aanwending gelukkig verlopen zijn.

Het wezenlijke gewicht der indicatiën tegen de aanwending der Chloroforme bij barenden, verschilt dus aanmerkelijk van dat der gewone chirurgische gevallen, juist omdat de ondervinding heeft geleerd, dat men geene vrees voor overprikkeling van het vaatstelsel en gevaarlijke bloedophoopingën behoeft te koesteren; zoodat, uitgenomen enkele ziekten van het hart, wellicht in geen geval het gebruik der Chloroforme behoeft te worden uitgesloten, wanneer overigens hare aanwending wenschelijk of noodzakelijk wordt geacht.

I. OVER DE GEVALLEN WAARIN HET GEBRUIK DER CHLOROFORME NOODIG IS.

De verloskundige gevallen, waarin de Chloroforme hare toepassing vindt, zijn zeer talrijk, en hoewel bij regelmatige baring haar gebruik meestal onnoodig is, is zij mij dikwijls in de laatste 2 of 3 uren van grooten dienst geweest, om het hevigste lijden te doen ophouden of te verlichten; mij de gelegenheid te geven, de verlossing aan de natuur over te laten en de aanwending van de tang te vermijden, die zoo dikwijls met lastigen aandrang door de barende en de omstanders wordt verlangd om het lijden te bekorten. Ik heb vrouwen, die vroeger door mijne voorgangers 3 en 4 maal forcipaal waren verlost, wjl de baring door den langen duur der smarten nadeelige gevolgen voor de vrouw deed vreezen, onder compleete anaesthesia binnen 2 à 3 uren allernatuurlijkst zien bevallen van niet minder zware kinderen, dan die vroeger met kunsthulp waren ter wereld gebracht. Niet alleen dus, gaan de weeën regelmatig voort,

maar de onwillekeurige tegenstand, die sommige spieren aan de baring in den weg kunnen stellen, wordt opgeheven, terwijl de duur er van bijna altijd wordt verkort.

Behalve bij moeilijke verloskundige gevallen, b. v. dwarsliggingen en bekken-vernauwingen, wordt de taak van den verloskundige door de Chloroforme in het geheel niet verlicht, alleen de barende vindt er baat bij. Hare aanwending toch vereischt groote voorzichtigheid en buitengewone oplettendheid op alles wat onder haar gebruik gebeurt; nauwkeurige kennis van de methode, of wijze van toediening, en een volkomen vertrouwen in hare onschadelijkheid, zijn de voorwaarden waarop zij in de verloskunde inderdaad een der grootste weldaden is, die door de kunst aan het vrouwelijk geslacht bewezen kan worden. Hoe hoog zij echter ook moge geroemd worden, toch is de verloskundige in zijn volste recht wanneer hij haar gebruik niet als regel in zijne praktijk opneemt; maar er is ééne soort van gevallen, waar het mijns inziens, op de hoogte, waarop wij thans zijn, onverantwoordelijk mag geacht worden, andere middelen boven haar te verkiezen. Dit is de Ecclampsie. Hier is de keuze niet meer vrij, — de Chloroforme alleen is het eenige en zekere redmiddel. Gesteld zelfs, dat ook andere middelen soms in staat zijn dit ongelukkige lijden te verbeteren, dan geschiedt dit onder het voortgaan, verminderen en langzamerhand ophouden der stuipen zoowel in aantal als hevigheid; terwijl het

herstellingstijdperk zelf nog veel zorg en onzekerheid voor de gevolgen met zich sleept.

De Chloroforme daarentegen heft op eenmaal den ganschen verschrikkelijken ziekte-toestand op, om dien te vervangen door kalmen, rustigen slaap. Geen enkele stuip wordt meer waargenomen, en hoewel de abnormale zenuwwerking zich nog duidelijk aan allerlei teekenen doet kennen, behoeft men de lijderes slechts nauwlettend gade te slaan, om alle nieuwe aanvallen te voorkomen. Hier geldt het evenwel niet om een enkel uur of eenige uren, maar geheele dagen en nachten, en dan heeft ze in dezen deerniswaardigen toestand de heerlijkste uitkomsten opgeleverd.

De kortste tijd, dat ik bij Ecclampsie de Chloroforme heb moeten blijven aanwenden, duurde 8 uren en de allerlangste circa 21 uren. In het eerste geval waren $5\frac{1}{2}$ oncen, in het andere 22 oncen gebruikt, en evenwel, noch de lange duur der inhalatie, noch de groote hoeveelheid Chloroforme, hebben eenige ernstige stoornis in het beloop van het kraambed te weeg gebracht. Ook ben ik overtuigd, dat hoe spoediger men de inademingen begint na den eersten aanval, hoe korter de tijd zal behoeven te wezen, dat men de Chloroforme zal hebben toe te dienen, en omgekeerd, hoe meer aanvallen er zijn voorafgegaan, hoe langer het zal moeten duren, eer men er met zekerheid mede kan eindigen.

De gevallen, die ik straks mededeelen zal, zullen deze

verschillende opmerkingen voorzeker bevestigen. Vooraf wil ik voor hen, die minder goed met het toedienen der Chloroforme bekend zijn, zoo nauwkeurig mogelijk beschrijven, hoe zij in deze gevallen moet worden aangewend, en waarop bij haar gebruik bijzonder moet worden gelet.

komen zijnde, neme men den doek eenige oogenblikken weg, maar bespiede zorgvuldig de allerminste spiërsamentrekking in het gelaat en bij de ledematen, eene flikkering in de boven- of onderlip, eene enkele vingerbeweging duiden reeds op eenen nieuwen aanval, die in den gewonen toestand volgen zou. Neemt men dit waar, dan hervatte men terstond de inademing. Een oogenblik uitstel — en de aanval is daar. Zelfs al haast men zich in tijds den Chloroform-doek op de rechte plaats te brengen, zoo bemerkt men reeds, (hoewel de stuip voorkomen wordt), aan Trismus en de blaasjes die tusschen de lippen opborrelen, hoe de spasmus de overhand zou genomen hebben. Men late het dan ook niet zoover komen, en de lijderes eenmaal in slaap, blijve onder goed opzicht in dien toestand, tot men zich verzekerd houden kan, dat de stuipen zich niet meer zullen herhalen. Men neme hierbij dikwijls den doek gedurende de geheele uitademing weg, en plaatse ze weder, even vóór de inademing begint. Dit heeft het voordeel, dat de uitgeademde lucht niet langs het aangezicht naar boven gaande, den warmtegraad van het hoofd zou kunnen verhoogen. Weldra heeft het gelaat de natuurlijke kleur en de ademhaling wordt regelmatig; maar in het eerste uur, ja dikwijls zelfs veel langer, merkt men op, dat de uitademing slechts ten halve plaats heeft, en de borstkas, later langzamerhand inzinkende, de nog overgebleven ingeademde lucht

uitdrijft. Eindelijk is deze periode der ademhalingsfunctie ook weder normaal, en wordt de uitademing even als de inademing volkomen en ruim; heeft deze toestand eenige uren voortgeduurd, dan neemt men ook bij het wegnemen van den doek, al minder en minder die samentrekkingen van sommige spieren en het hooger kleuren van het gelaat waar, die als voorboden van een naderenden stuip-aanval te beschouwen zijn. En ten laatste, terwijl men met telkens langere tusschenpoozen Chloroforme toedient, is de kunstmatige slaap in den natuurlijken overgegaan, die, wanneer ze een uur heeft aangehouden, het zekere teeken van beterschap en redding mag heeten. Houdt die slaap eindelijk ook op, dan slaat de lijderes eenen lusteloozen, matten blik in het rond, en tracht hare ligging te veranderen. Met graagte neemt zij drinken; maar zij vraagt niets. Eerst wanneer men haar aanspreekt, ontwaakt ze geheel en al, maar vervalt spoedig weder in eene heilzame sluimering, die in den regel onder behoorlijke dekking met een ruim zweet eindigt. De eerste 12 à 24 uren zijn als die van iemand, die na eene langdurige en zware ziekte zijne krachten langzamerhand voelt terugkeeren, alle bewegingen zijn log en zwaar. Sommige vrouwen zijn misselijk en klagen over zuur in de maag en algemeene pijnlijkheid, maar niet bijzonder over hoofdpijn; — dit laatste was slechts bij ééne enkele het geval. De eetlust blijft verscheidene dagen slecht, de urineloozing afwisselend spaarzaam en over-

vloedig, het aangezicht is opgezet, en de geheele habitus heeft iets vreemds. De vrouw is korzelig en ontevreden; eerst langzamerhand keert alles tot den normalen toestand terug, en er blijft geen spoor van ziekte, noch van den invloed van het zoo heerlijke, maar geduchte geneesmiddel over.

III. ZES GEVALLEN VAN AANWENDING DER CHLOROFORME BIJ STUIPEN.

**1^e Geval. Ecclampsia in partu. Chloroforme-inademing
gedurende 9¹/₂ uur. Gebruikte hoeveelheid 8 oncen.**

Den 23sten Mei 1863 des avonds ten 7¹/₂ ure werd ik met angstigen aandrang geroepen bij Mejufvr. E. P. v. R. geb. S., wier gewone heelmeester zich liet wachten. Zij was op het einde harer eerste zwangerschap, die regelmatig verlopen was. De omstanders hadden haar bewusteloos gevonden en, terwijl om hulp werd gezonden, verscheidene toevallen bij haar waargenomen. Op het oogenblik dat ik binnenkwam, had de vrouw eenen stuipaanval. Ik deed terstond eene zeer ruime aderlating (18 med. onc.) en liet haren geneesheer, Doctor Sanger, ontbieden. De arbeid was nog niet begonnen.

De gewone geneesmiddelen bleken spoedig geheel onvoldoende te zijn; de stuipen herhaalden zich in onze tegenwoordigheid met klimmende hevigheid, en ten 10¹/₂ ure waren reeds 13 aanvallen waar te nemen geweest. Wij namen toen onze toevlucht tot de Chloro-

forme, en nadat wij op de tot dus verre altijd gevolgde wijze iederen aanval op zich zelve hadden trachten te keeren, maar zonder eenig gunstiggevolg, stelde ik voor, de lijderes in eenen vrijen tusschentijd, onder volkomene Chloroformnarcose te brengen en haar niet meer te laten ontwaken vóór wij de overtuiging zouden hebben verkregen, dat de stuipen geheel en al hadden afgelaten.

Wel aarzelde de heer Sanger eerst om hiertoe mede te werken en de verantwoording der behandeling mede op zich te nemen; maar ook hij kwam meer en meer tot de overtuiging, dat dit misschien het eenige redmiddel zou wezen, en weldra hadden wij reden over onze handelwijze uiterst tevreden te zijn. Zoodra toch de vrouw geheel in de Chloroforme-slaap was gekomen, werd de pols langzamerhand vrijer en ruimer, de onregelmatige en snorkende ademhaling werd volkomen regelmatig en rustig, en eindelijk lag de lijderes in eene zeer kalme sluimering, met een pols van 90 slagen.

Tot 2 uur des nachts bewaakte ik de patiente zelve, aanhoudend den Chloroforme-slaap onderhoudende, zonder dat zich een enkele stuip meer vertoond had; maar ik bespiedde iedere beweging, iederen ademtocht, iederen trek op het gelaat, en toen ik mijne taak aan den Heer Campbell, die later ook gekomen was, overliet, was ik overtuigd, dat, op dezelfde wijze voortgaande, de vrouw zou worden behouden.

't Was 8 ure in den morgen toen ik terugkwam. Sedert lang waren, volgens bevinding van dien heer, geene voorboden van opkomende stuipen meer op te merken, en had men met de Chloroforme-inhalatiën opgehouden. Werkelijk waren dan ook later geene aanvallen meer gevolgd, en toen in den loop van den dag de verlossing was afgelopen, hebben zich geen verschijnselen van stuipen meer voorgedaan, terwijl het kraambed zoo regelmatig en gunstig verliep, alsof er geen stoornis voor de patient aanwezig ware geweest.

2° Geval. Eclampsia post partum. Chloroforme-inademing gedurende 8 uren. Gebruikte hoeveelheid 5¹/₂ oncen.

Mejufvr. d'A, primipara, oud 30 jaren, was den 18 Sept. 1863, des middags ten 6¹/₂ uur, voorspoedig verlost door mijn vriend de Pinto, toen men hem 's avonds ten 9 ure in allerijl liet roepen, wjl de kraamvrouw zoo ongesteld was geworden. Uit hetgeen men hem mededeelde, was het waarschijnlijk, dat een aanval van stuipen had plaats gehad, maar hoewel hij eenigen tijd daar bleef, vertoonden er zich geen nieuwe. De toestand van de vrouw boezemde hem echter geen vertrouwen in, daarom gingen wij er des avonds ten 10¹/₂ ure, te zamen heen, en troffen haar juist in eenen zeer hevigen stuipen-aanval. Ik stelde, gedachtig aan het

succes in het voorgaande geval, onmiddellijk voor, de Chloroforme aan te wenden, maar verzocht de HH. Sarluis en Ligtenberg ons met hunnen raad bij te staan. Mijn voorslag werd aangenomen en ten 12 ure de Chloroformisatie begonnen. Oogenblikkelijk hielden alle stuiptrekkingen op, en de heer de Pinto, die den geheelen nacht tot des morgens 8 ure de vrouw met Chloroforme behandelde, deelde mij mede, dat zij reeds lang vóór dien tijd, zulk een rustigen, van alle ademhalingsbezwaren vrijen slaap genoot, dat hij misschien reeds eenigen tijd vroeger de Chloroforme had kunnen ter zijde stellen; maar de geringe hoeveelheid, die op het laatst noodig was, om haar in dien gewenschten toestand te houden, had hem hiermede doen voortgaan.

Het kraambed verliep ongestoord en de vrouw genoot later dezelfde gezondheid als vroeger.

3° Geval. Eclampsia post partum. Inademen van Chloroforme gedurende 9¹/₂ uren. Gebruikte hoeveelheid 9 oncen.

Mejufvr. de la R., voor de vierde maal zwanger, beviel op den 13. Sept. 1865 allervoorspoedigst, des middags omstreeks 5 ure. Om 6¹/₂ ure kwam men mij berichten, dat de kraamvrouw wat zenuwachtig was, en verzocht men mij daartegen iets voor te schrijven; maar nog geen half uur later, ontving ik de uitnoodiging zoo spoedig mogelijk te willen komen, daar de kraamvrouw een vreeselijk toeval had gehad, en geheel be-

wusteloos was. Bij mijne komst was het bewustzijn reeds weder teruggekeerd, de lijderes was echter dof en schijnbaar slaperig; zij beantwoordde ter nauwer-nood mijne vragen, en ik bemerkte, dat zij zich op de tong had gebeten. Zij klaagde over eene geheel eigenaardige pijn in het Scrobiculum cordis. Ik twijfelde er niet aan of het zenuwtoeval was een stuip geweest, en spoedig werd ik in mijne meening bevestigd, toen ik, eenigen tijd vertoevende, het zoogenaamde zenuwtoeval, dat inderdaad niets anders dan een aanval van stuipen was, zelf kon waarnemen. Het was toen ongeveer $7\frac{1}{2}$ uur in den avond. Onmiddellijk liet ik haren gewonen geneesheer, Dr. Turk, en mijn collega, den chirurgijn Bausch ontbieden, en stelde hun voor direkt de Chloroforme aan te wenden, op de wijze, die mij in de beide vorige gevallen van zulk een uitstekenden dienst was geweest. Mijn voorstel werd aangenomen, en van eenen vrijen tusschen-tijd gebruik gemaakt om den Chloroforme-slaap te doen plaats hebben. Spoedig was ik hierin geslaagd, en de heer Bausch is zoo goed geweest mij daar een groot gedeelte van den nacht te vervangen. Tot $5\frac{1}{2}$ ure werd de inademing onafgebroken op de beschrevene wijze voortgezet, en wij mochten ons verheugen van het oogenblik der eerste inademing af geen stuipen, maar alleen eene herhaling van de bekende voorboden te kunnen waarnemen. Het kraambed verliep even ongestoord als in de beide vorige gevallen; geen enkel

bijzonder verschijnel viel gedurende het verloop daarvan op te merken. De Chloroforme narcose was onafgebroken gedurende $9\frac{1}{2}$ uren voortgezet en ruim 9 oncen daarvoor noodig geweest.

4^e Geval. Eclampsia post partum. Aanwending der Chloroforme gedurende 21 uren. 22 oncen Chloroforme gebruikt.

Mejufvr. S., primipara, sterke, gezonde vrouw, oud 24 jaren, beviel den 5. Mei 1865 des morgens ten 6 ure, van een goed ontwikkeld meisje. Zonder weeën was den vorigen avond circa 11 uren het vruchtwater afgelopen; kort daarop ontstonden kleine samentrekkingen in de baarmoeder, die regelmatig toenamen, en zonder dat iets bijzonders den loop der verlossing kenmerkte, deze voorspoedig ten einde brachten.

De placenta volgde een $\frac{1}{4}$ uur later, en de toestand der vrouw was zoo gunstig mogelijk te achten. Bij mijn vertoeven trok het mijne aandacht, dat zij bij tuschenpoozen steunde en eene ietwat vreemde ligging in het bed aannam, terwijl zij bij wijlen zware zuchten loosde. Ik deed daarom onderzoek of er misschien haemorrhagie plaats had, maar de uterus was goed samengetrokken, en ik schreef hetgeen ik had opgemerkt aan andere, in dit geval ook waarschijnlijk, oorzaken toe. Ten $9\frac{1}{2}$ ure kwam men mij verzoeken, zoo spoedig mogelijk bij de kraamvrouw te komen, wjl zij een zenuwtoeval had gekregen. Juist toen ik aankwam, vond ik ze in eenen geweldigen stuip. Dit

was sedert 9 ure de derde. Een paar observatiën, die ik kortelings had gelezen, en die schenen te pleiten voor het gebruik van onderhuidsche injectie met acetamorphii deden mij besluiten dit middel oogenblikkelijk in praktijk te brengen; maar ik moet bekennen, dat dit niet de minste gunstige verandering veroorzaakte. Om 2 ure begon ik de Chloroforme te doen inademen, en hield, afgewisseld door mijn vriend de Pinto, tot 's avonds 9 ure daarmede vol. In langen tijd hadden zich toen geene voorboden van stuipen meer vertoond, en in tegenwoordigheid van verscheidene genees- en heilkundigen, die in den loop van den dag dezen langdurigen Chloroforme-slaap waren komen waarnemen, liet ik de patiente ontwaken. Tot onze groote verwondering was dit weder tot bewustzijn komen zóó snel en zóó gemakkelijk, hare manier van spreken bij het antwoorden op onze vragen zóó levendig, en hare bewegingen zóó vlug, dat zeker bij velen onzer alle bezwaren tegen zulk eene lange Chloroforme-narcose waren opgeheven. Mij evenwel was er iets vreemds in dezen toestand van bijna vroolijke opgewektheid. Ik was te nabij bekend met de uitwerking van de Chloroforme, na een eenigszins langdurig gebruik, dan dat ik besluiten kon haar te verlaten. Ook de heer de Pinto bleef op mijn verzoek vertoeven, en wèl was mijn wantrouwen in dezen toestand gegrond geweest; want na verloop van nog geen half uur ontstond zulk een hevige, langdurige stuipaanval, dat wij beiden meenden, dat

het leven hierin eindigen zou. Eindelijk hield deze aanval op, en wij haastten ons, toen de ademhaling zich een weinig had hersteld, op nieuw de Chloroforme toe te dienen. Spoedig was daarop alles tot de vorige kalmte teruggekeerd; wèl herhaalden zich de voorboden van naderende stuipen weder even dikwijls als toen wij 's morgens de Chloroforme waren begonnen te gebruiken; maar de heer Bausch, die van 2 ure 's nachts tot des morgens 5 ure, toen ik hem weder verving, de Chloroforme toediende, verhaalde mij, dat in de laatste uren niet veel was gebruikt, omdat de slaap slechts zelden verstoord was door krampachtige of onrustige bewegingen. Voorzichtigheids-halve bleef ik nog tot 10¹/₂ uur voortgaan, bij ieder verdacht gebaar een weinig Chloroforme te geven; maar toen ik eindelijk zeker meende te wezen, dat de slaap geheel natuurlijk was, hield ik geheel en al op. Meer dan een uur bleef ik afwachten wat gebeuren zou. Eindelijk begon de lijderes blijken van beginnend ontwaken te geven. Zij keerde zich met moeite op hare legerstede om, en op mijne vraag, of zij iets begeerde, zag zij mij met matten blik aan, alvorens met een lusteloos: „och, ja” te antwoorden. Het was een gansch ander ontwaken dan den vorigen avond; zij dronk veel en wierp zich toen weder achterover, schikte zich zelf de dekens over het lijf en legde zich, als groote behoefte aan slaap hebbende, daartoe zoo gemakkelijk mogelijk neder. Den ganschen dag was zij dof en

onverschillig, onbewust van hetgeen met haar was voorgevallen. Deze toestand duurde verscheidene dagen, zij was in overprikkelde, ontevreden gemoedsstemming en had geen het minste begrip, dat zij moeder was, en hoegenaamd geen voorstelling omtrent hare bevalling. Gedurende verscheidene dagen klaagde zij over onleschbaren dorst en het zoogenoemde zuur in de maag, zonder den minsten eetlust. Na 8 dagen evenwel was er geen verschil meer tusschen haar en iedere gezonde kraamvrouw, en later heb ik niets bij haar waargenomen, wat met dezen langen Chloroforme-slaap in verband gebracht, of er aan toegeschreven kan worden.

5° Geval. Eclampsia in partu. Chloroforme-inhalatie gedurende 7¹/₂ uur. Gebruikte hoeveelheid 5 oncen.

Den 16. Maart 1866, des namiddags ten 5¹/₂ ure, werd ik door den heer van Arkel, geneesheer te 's Gravesande, verzocht daarheen te komen bij de vrouw van den landbouwer H., die sedert 3 ure des namiddags verscheidene aanvallen van stuipen had. Ik ging onmiddellijk mede. Ten 7 ure daar gekomen, vond ik de vrouw geheel bewusteloos met bleek gezwollen aangezicht; oedema der beide onderste ledematen en snorkende ademhaling; 6 of 7 aanvallen had zij doorstaan. Zij was voor de derde maal zwanger. De partus was begonnen omstreeks 12 ure. Het ostium uteri was ter grootte van 3 centimeters gedilateerd;

het hoofd lag voor, op den ingang van het bekken, en was nog moeielijk te bereiken, wegens de oedemateuse zwelling der genitaliën. Er waren 8 bloedzuigers achter de ooren geappliceerd, wier wondjes nog aanhoudend bloedden. De weeën waren zeldzaam en sedert een paar uren was de dilatatie niet gevorderd. Eene mixtuur met ammon. liq. in dec. alth. was om 't $\frac{1}{2}$ uur toegediend, zonder eenig gunstig gevolg. Wij behoefden niet lang op eenen nieuwen aanval te wachten; nog terwijl wij het geval bespraken, werden wij gewaarschuwd, dat het „alweer zoo was.” De aanval was heviger dan een der vorige, en wij besloten dan ook onmiddellijk tot de Chloroforme onze toevlucht te nemen, die reeds eenige malen schoorvoetend was beproefd. Terstond nadat de adembaling weder regelmatig was geworden, legden wij de lijderees in de gunstigst mogelijke positie, en bracht ik haar in diepen en rustigen slaap. De laatste aanval had slechts 25 min. na den voorlaatsten plaats gehad, en na een uur, ('t was toen $8\frac{1}{2}$) dat wij de Chloroforme hadden doen inademen, was nog geen aanval tot uitbarsting gekomen. Wel hadden wij nog verscheidene malen uit al de reeds vroeger opgenoemde verschijnselen opgemerkt, dat die zoude plaats gehad hebben; maar het was duidelijk dat de Chloroforme ze meester bleef. Om 9 uur exploreerde de heer van Arkel, en was de dilatatie aanmerkelijk voortgegaan, hoewel het hoofd niet veel lager was ingedaald. De vliezen

spanden op het oogenblik van het onderzoek en ik raadde ze te breken. De heer van Arkel wenschte echter liever nog wat te wachten, en dewijl er nu ook eigenlijk geen groote haast meer was, gingen wij op dezelfde wijs voort tot 10 ure. Er waren, naar enkele bewegingen met de onderste ledematen en eene om de 10 minuten versnelde ademhaling te oordeelen — mijns inziens, thans meer regelmatige weeën. Ik gaf de Chloroforme aan den heer van Arkel over en exploreerde nu zelf. De genitaliën waren veel meer voorbereid. De dilatatie was zoo groot, dat gemakkelijk de tang zou zijn aan te leggen geweest, en het hoofd was in de eerste ligging in den ingang gedaald. De vochtblaas spande evenwel niet sterk. Ik hield den onderzoekenden vinger er tegen aan, en na verloop van 5 à 6 minuten begon ze onder dezelfde verschijnselen, die wij reeds meer dan een uur hadden opgemerkt, zeer sterk te spannen. Ik aarzelde niet langer de vliezen te breken en nu ontlastte zich eene zóó groote hoeveelheid vruchtwater, dat het aan het ondereinde van het bed in kommen kon worden opgevangen. De vrouw sliep aanhoudend door, het aangezicht had eene kalme uitdrukking, en wij besloten om, zoo de partus niet binnen een uur plaats had, de forceps te appliceeren. Ik nam nu mijne plaats voor de Chloroforme weder in; terwijl de heer van Arkel den gang der verlossing observeerde. Wèl schenen de weeën elkander regelmatig op te volgen, maar

ze hadden gedurende langen tijd geen merkbaren invloed op den voortgang der verlossing. Het was nu bijna 12 uur geworden, en volgens den loop, dien de zaak scheen te zullen nemen, was het niet waarschijnlijk, dat de verlossing vóór 2 à 3 uur zou plaats vinden. Inmiddels was men van eene andere plaats de hulp van den heer van Arkel komen inroepen, en wjl nu geene enkele reden meer bestond, om nog langer den loop der dingen af te wachten, legde de heer van Arkel de tang aan en bracht met weinig moeite een, zoo het scheen, dood meisje ter wereld, dat evenwel spoedig bijkwam, nadat de navelstreng, die tweemaal om den hals zat, was losgemaakt, en de gewone middelen waren aangewend om het aan het ademen te brengen. Het kind was eer klein dan groot; de placenta volgde bijna onmiddellijk; er was wel wat ruim bloeding, maar evenwel geene ernstige haemorrhagie. Ik had al dien tijd de Chloroforme blijven aanwenden, en ging hiermede nog een uur na de bevalling voort. Inmiddels was de heer van Arkel zijne andere patiente gaan zien, en eerst bij zijne terugkomst, (dat was circa ten 2 $\frac{1}{2}$ ure), besloten wij met de inhalatiën op te houden en de vrouw te doen ontwaken. Zij bleef echter rustig doorslapen tot ruim 3 $\frac{1}{2}$ uur; toen deed zij de oogen open, maar sprak niets, en zou oogenblikkelijk weder zijn ingeslapen, zoo niet het harde toeslaan van eene deur haar geheel had doen ontwaken, waarop zij zoekend in de

rondte zag, en vroeg: „waar is mijn man?” Zij bewoog echter geen lid, en nadat zij eene groote kop water had gedronken, legde zij zich weer neder, als om te rusten, en weldra lag zij dan ook weder in eenen goeden slaap met regelmatige ademhaling en geen enkel verschijnsel, dat het terugkeeren der stui-
pen kon doen vermoeden. Wij vertrokken ten 4 ure, en sedert heb ik vernomen, dat het kraambed regelmatig is verlopen, en alleen den tweeden dag een lichte graad van Icterus werd waargenomen, die spoedig is voorbijgegaan.

6de Geval. Ecclampsia post partum. Chloroforme-inademing gedurende 14 uren. Gebruikte hoeveelheid 12 oncen.

Mevrouw T. B., voor de derde maal zwanger, laat mij in October 1870, voormiddags ten 9 ure, verzoeken mijne eerste visite bij haar te maken. Hare vroegere bevallingen waren zeer langdurig geweest en de laatste was met behulp van 2 accoucheurs forcipaal getermineerd. Zij verhaalde mij, dat zij den ganschen nacht onrustig was geweest en de gewone voorboden van hare aanstaande bevalling haar hadden genoopt, mij te doen komen; maar de pijnen waren nog zoo gering, dat het haars inziens wel weer lang zou duren. Ik kwam ten 11 ure terug en vond eene dilatatie van 3 centimeters en het hoofd in den ingang, 1^e ligging, te erkennen door de vliezen heen. Na verloop van 1½ uur terugkomende was het kind onder geweldige weeën

een oogenblik te voren uitgedreven, en 10 minuten later verwijderde ik door eenvoudige drukking de placenta. Reeds des morgens had zij geklaagd over het onaangename, dat zij nu bij deze gelegenheid ook juist weder haar gewone hoofdpijn moest hebben, en gedurende mijne afwezigheid waren, volgens het zeggen van de baker, de klachten al erger en erger geworden. Zij sprak veel en herhaalde dikwijls hetzelfde; nauwelijks liggende, wilde zij weer opzitten, en eindelijk begon zij te klagen over eene onuitstaanbare pijn in de maagstreek en in de rechterzijde. De onrustige toestand, waarin zij zich klaarblijkelijk bevond, iets vreemds in den blik, iets, dat ik mij zelf niet kon verklaren, maar een onbestemd gevoel, dat er iets buitengewoons ophanden was, deed mij dralen met vertrekken, hoewel mijne tegenwoordigheid elders gewenscht werd. Zoo was het ruim 1½ uur geworden, toen ze zich op eenmaal geheel zittende in het bed oprichtte, zeggende: „Och, neem me toch die hoofdpijn weg,” en daarop: „ik zie niets meer, letterlijk niets meer.” De uitdrukking der oogen was ook werkelijk wezenloos. Ik legde haar zachtjes achterover, maar op een paar decimeters afstands van het hoofdkussen hield zij zich, als het ware, weer op, en toen ik haar zeide: „toe, ga nu liggen,” antwoordde zij met klaarblijkelijke verwondering: „leg ik dan nog niet?” Het was eenigszins gelijkende naar Catalepsie, want ik had haar met zacht geweld achterover moeten drukken, en

toen ik ophield, in de gedachte, dat zij zich nu zou nederleggen, merkte ik dat verschijnsel op. Ik legde ze zoo gemakkelijk mogelijk, en nu openbaarde zich, hetgeen ik in het geheim had gevreesd, de eerste en wèl een verschrikkelijke aanval van stuipen. Na eenige minuten kwam zij tot bewustzijn terug, en was even als te voren klagende over pijn in het hoofd, de maag en de zijde. Overigens was zij kalm en sprak niet zooveel. Ik begon wezenlijk, nadat bijna een uur was voorbijgegaan, te hopen, dat het misschien bij dien eenen aanval zou blijven, en had met Dr. Eikendal, die inmiddels was gekomen, besloten eene mixtura calmans te geven, toen wij op het oogenblik, dat deze zich zou verwijderen, onze verwachting zagen teleurgesteld door eenen tweeden aanval van stuipen, die misschien nog iets heviger was dan de vorige. Zonder aarzelen nam de heer Eikendal mijn voorstel aan, om oogenblikkelijk de Chloroforme te baat te nemen, waarvoor ik reeds had gezorgd, dat ze bij de hand was. Van dat oogenblik af tot 's avonds 10 uur, hield ik ze, afgewisseld door den heer de Pinto, in volkomen Chloroforme-slaap; toen liet ik ze ontwaken, in de hoop, dat zich geen stuipen meer zouden opdoen; maar nauwelijks waren 15 minuten verlopen, of een hevige aanval sloeg onze hoop den bodem in, en was ik verplicht van nieuws aan te beginnen; de pols was niet boven 95 geklommen. Ten 12¹/₂ ure werden alle verschijnselen van een sterken door de Chloroforme be-

dwongen aanval waargenomen. Stertoreuse ademhaling, blaasjes tusschen de lippen, te langzame uitademing. Ten 1 ure, terwijl ik nog slechts weinig Chloroforme gaf, wordt zij weder met volkomen bewustzijn wakker; zij herkent mij, en vraagt of ik den geheelen nacht en dag bij haar ben geweest. Zij beklagt zich slechts weinig over de vreemde soort van hoofdpijn, en in het geheel niet over de pijn in de maag; alleen over een gevoel van zwaarte in de maagstreek. Geene enkele beweging ontgaat ons, en terwijl zij met het aangezicht naar ons toegekeerd ligt, gaan wij voort, altijd een weinig Chloroforme te doen inademen. De slaap is licht, bij tusschenpoozen slechts dommelen, naar men zeggen zou. Op mijne fluisterende vraag aan de baker, of het sluitlaken ook te vast kan zijn aangehaald, antwoordt zij zelve: „O, in het geheel niet, de baker moet het morgen vaster doen. Zoo spreekt zij van tijd tot tijd enkele woorden, en slaapt dan weer gerust in. Het minste aanspreken beantwoordt zij met juistheid. Ten 1½ uur is de pols tusschen 80 en 75; de bewegingen worden veel onrustiger, en ik begin weer meer Chloroforme te geven; er zijn enkele oogenblikken dat de ademhaling geheel niet geschiedt, echter op het commando gaat ze weder regelmatig voort. Ten 2 ure leg ik de Chloroforme wat ter zijde. Zij ontwaakt bijna oogenblikkelijk, en vraagt om te urineeren. Dit is de derde maal sedert 10 uur. Nog weer nieuwe klachten over het hoofd. Nadat zij weder goed gelegd is, op

nieuw Chloroforme, en nog juist bij tijds om eenen nieuwen aanval te voorkomen, want de ademhaling is weder eenige minuten snorkend en de uitademing weder langdurig, en als het ware automatisch. Het is of de ademhalingsspieren er geen deel aan nemen en de borstkas eenvoudig samenvalt. Zeker is weder een aanval voorkomen. Ten $2\frac{1}{2}$ ure op nieuw ontwaken. Half sluimerend evenwel zegt ze: „ik moet toch de lijst voor het aanzeggen eerst eens nazien, voor ze weggaat.” Haar gedachtenloop schijnt regelmatig te zijn. Na gedronken te hebben op haar verlangen naar water, zegt ze: „O, wat is water toch een heerlijk ding, als men dorst heeft.”

Wij hebben opgemerkt, dat iedere beweging van het hoofd, b.v. om hare ligging te verbeteren, of na het half opzitten om te drinken of te urineeren, de Prodromie te voorschijn riep. Wij hebben nu bijna 12 oncen Chloroforme gebruikt. Ten $2\frac{3}{4}$ uur variëert de pols tusschen 64 en 68. Na eenen rustigen slaap, bijna zonder Chloroforme, geven eenige vrij hevige bewegingen met de beenen, die mij op nieuw weder Chloroforme doen gebruiken, en de opvolgende, reeds bekende ademhalingsverschijnselen, mij weder de zekerheid, dat een dreigende aanval voorkomen is. De slaap blijft nu met weinig Chloroforme rustig; na 3 ure begint zij pogingen te doen om den Chloroforme-doek te verwijderen, en nadat ik hieraan had toegegeven, wordt zij geheel wakker, herhaaldelijk geu-

wende en pratende over hare lieve rustige kinderen, nu blijkbaar zonder bewustzijn tegen wien zij spreekt. Op eens weder klagen over hevige hoofdpijn. Op mijne vraag: „of zij nu duidelijk ziet,” antwoordt ze: „ja, als door rook of als door mist.” Na eenige Chloroform-inademingen, die zij met genoeg schijnt te doen, weder eenige oogenblikken van snorkend ademen en weder dezelfde manier van uitademen. Zoo ging het, dan eens half wakende, dan weder op het minste onrustwekkende verschijnsel onder den invloed der Chloroforme inslapende, tot ruim 4 uur. Zij klaagt over te laag liggen en altijd over het hoofd; de pols blijft hetzelfde. Wij hebben tot nu toe ruim 13 oncen Chloroforme gebruikt.

4¹/₄ uur. Ontwaken met onweerstaanbaren aandrang tot urineeren; terwijl dit zittende plaats heeft, geeuwen en klagen over draaiing in het hoofd. De hoeveelheid urine is vrij aanzienlijk. Ze spreekt met volkomen bewustzijn. Op mijne vraag of ze mij herkent, antwoordt ze: „het is zonde, dat zou al heel erg wezen.” Zij ziet alles nog „schemerachtig,” zegt ze. Nadat ze weer gemakkelijk is nedergelegd, nog een weinig Chloroforme, waarop ze weer in slaap geraakt, zeggende: „ach wat is hoofdpijn toch eene akelige pijn.”

5 uur. Bijna al dien tijd rustig zonder Chloroforme geslapen, nu ontwaken als uit eenen gewonen slaap, vragen om drinken en daarop dadelijk weder inslapen. Geen enkel verontrustend verschijnsel vertoont zich

meer, en toen ten 6 ure de heer Eikendal haar kwam bezoeken, hadden wij beiden de overtuiging, dat zij gered was. In de laatste 3 uren was bijna geen Chloroforme meer noodig geweest, en zij verklaarde nu weer alles duidelijk te kunnen zien en geen maagpijn meer te gevoelen. Het verlangen naar drinken, en wel naar koud water, was zeer sterk. Nu bleek het, dat zij van al wat er gebeurd was geen het minste bewustzijn had, begreep niet hoe het kwam, dat ik er nog was, en vroeg niet eenmaal naar haar kind. Spoedig sliep ze nu weer gerust in, en ten 8 ure verliet ik haar, na bijna 20 achtereenvolgende uren van ingespannen waakzaamheid en een boven alle beschrijving opmerkzaam gadeslaan van alles wat met de zieke gebeurde. Uitgenomen eene nog al hevige en lang aanhoudende pleuritische pijn in de regterzijde, die na onderhuidsche injectie met morphine naliet, was de loop van het kraambed gunstig en 't herstel volkomen.

Ik heb enkele dezer gevallen van stuipen zoo uitvoerig en in alle bijzonderheden beschreven, wjl ik vooral dáárop de opmerkzaamheid wilde vestigen, dat zoo lang er nog gevaar is, de lijderes wanreer zij ontwaakt, volkomen wel schijnt te wezen, en men zich deerlijk ziet teleurgesteld, wanneer men, meenende dat ze gered is, na korter of langer tijd de stuipen met her-

nieuwde kracht weder ziet uitbreken. Vooral het 4de en 6de geval zijn in dit opzicht zeer merkwaardig. De natuurlijke toestand na langen Chloroforme-slaap is geheel anders, en zoolang dus dat oogenschijnlijke welzijn bij 't nalaten der Chloroforme wordt waargenomen, moet men er zonder aarzelen terstond weêr mede beginnen, wijl anders misschien al 't geen reeds gewonnen was, zou kunnen verloren worden. Ik wil gaarne bekennen, dat mij bij de behandeling somtijds de moed begon te ontzinken, wanneer na zoo langen tijd van inspannende behandeling met Chloroforme zich toch altijd weer de teekenen van het opkomen van stuipen ontwijfelbaar voordeden. Alleen het vaste vertrouwen in het onfeilbare van het geneesmiddel, wanneer het goed wordt toegepast, geeft dan de noodige kracht om tot het einde toe te volharden.

Dat bij mij geen twijfel meer bestaat aan de groote diensten, die de Chloroforme in de verloskunde te vervullen heeft, na al de gunstige uitkomsten, waarin ik mij bij haar gebruik mocht verheugen, laat zich gereedelijk verklaren. Ik geloof zelfs, dat velen na de mededeeling dezer gevallen, het in menig opzicht met mij eens zullen zijn, dat hare toepassing meer algemeen wenschelijk is; maar het zal toch niet overbodig wezen, hetgeen ik ondervonden heb, nog luider in haar voordeel te doen spreken door het aanhalen van hetgeen andere mannen dan ik over haar hebben gezegd. Als zoodanig noem ik in de eerste plaats

den onvolprezen, te vroeg aan de wetenschap ont-
 rukten Kiwisch von Rotterau, die reeds in 1851, beter
 dan ooit iemand na hem, in weinige regels de manier
 om de Chloroforme bij Ecclampsie aan te wenden be-
 schreef en toepaste. Hij zegt: „Men beginne de Chlo-
 roforme-inademing, zoodra de ademhaling na afloop
 van den aanval weder geregelder wordt. Men
 ga voort totdat alle aan den wil onderworpenen spie-
 ren geheel verslapt zijn, en houde de vrouw zoo
 lang als noodig is in dien toestand, het inha-
 leeren slechts van tijd tot tijd afbrekende.
 Het voorzietten der bedwelming gedurende verscheidene
 uren kan noodig zijn en is, met voorzichtigheid toe-
 gepast, onschadelijk voor moeder en kind.”

Zes vrouwen waren toen reeds op deze wijze door
 hem behandeld en gered. Hij zegt dan ook overtuigd
 te wezen, dat met de Chloroforme een nieuw tijd-
 perk in de behandeling der Ecclampsie was inge-
 treden.

Braun beschreef reeds in 1855 zijne gunstige re-
 sultaten met het gebruik der Chloroforme bij Ec-
 clampsie.

Scanzoni zegt ergens: „De nieuwere tijd heeft ons
 met een niet genoeg te roemen middel tegen de
 Ecclampsie begiftigd; wij bedoelen de Chloroforme-
 inademing,” en verder, (dit was in 1857) „het aantal der
 ter harer gunste sprekende waarnemingen is in de
 laatste 6 jaren zóó aanzienlijk geworden, dat wij het

ronduit als strafbare hardnekkigheid moeten aanmerken, zoo nog eenige en in het bijzonder oudere geneesheeren tegen haar gebruik mochten waarschuwen.”

Spaeth te Erlangen, zegt ook, dat de Chloroforme, volgens de leer der ervaring, het eenige middel is, dat de stuipen zeker doet ophouden.

IV. ONSCHADELIJKHEID DER CHLOROFORME.

Tot hiertoe heb ik hoofdzakelijk gesproken over de aanwending der Chloroforme in een der gevaarlijkste toestanden van het kraambed, en slechts met een enkel woord melding gemaakt van hare algemeene toepassing in de verloskunde; het daarbij aan iederen verloskundige vrij latende hoe hij wil handelen. Toch mag ik niet nalaten er op te wijzen in hoeveel gevallen zij kan worden toegediend, en hoeveel lijden naar ziel en lichaam er door kan worden voorkomen of ten minste verlicht.

Eene der voornaamste redenen, die tot nog toe zoo-vele vrouwen tegen haar gebruik doen opzien en zoo-vele verloskundigen insgelijks terughouden, is het denkbeeld van 't groote gevaar, waaraan men zich van beide kanten blootstelt: dat voor het leven der vrouw, en voor de reputatie van den verloskundige; want allicht wordt ieder minder gunstig verschijnsel in het kraambed aan haar gebruik toegeschreven. In de vele gevallen, die door mij met Chloroforme zijn behandeld, heb ik evenwel nooit een spoor van gevaar ontmoet,

en er is, op meer dan 60,000 gevallen, die tot nu toe, te Londen alleen met Chloroforme zijn behandeld, niet een eenig sterfgeval voorgekomen, terwijl op een aantal van ruim 100,000, die reeds in 1864 over geheel Engeland waren waargenomen, evenmin een enkele ongelukkige uitkomst was te constateeren geweest. ¹⁾

Waar zulke getallen voor 't onschadelijke van 't gebruik der Chloroforme in de verloskunde spreken, mag men zich toch veilig achten; en wanneer men dan nog bovendien, goed met hare behandeling vertrouwd, ondervonden heeft hoe weinig er noodig is, om uren lang diezelfde graad van ongevoeligheid voor 't lijden en eene zachte sluimering te onderhouden, terwijl de verlossing toch regelmatig voortgaat, zal menig-een zijne vrees ter zijde zetten, haar gebruik meer algemeen worden en der arme vrouwen veel moreel en lichamelijk lijden worden bespaard.

Zeker is deze volkomen onschadelijkheid der Chloroforme grootendeels toe te schrijven aan den eigenaardigen toestand der baring, die, zooals ik vroeger reeds aanmerkte, bijzondere voordeelen bij 't gebruik der Chloroforme aanbiedt. Maar, behalve dat, is de toediening in gewone en natuurlijk verlopende bevalingen zoo geheel verschillend van die bij stuipen en verloskundige kunstbewerkingen, dat men daaraan ge-

1) Ch. Kidd, Dublin Quarterly Journal of Med. science, May 1864.

rustelijk deze onschadelijkheid kan toeschrijven. Zelden toch is het noodig geheele anaesthesia te bewerken en de rust, die op de reeds doorgestane pijnen volgt, is zoo volkomen, dat men alleen tegen het weder opkomen eener volgende wee, een weinig Chloroforme behoeft te doen inademen om den meest gewenschten toestand te doen voortduren. Alleen tegen 't einde der verlossing geve men de Chloroforme in ruimere mate, zonder dat het daarom noodig is den hoogsten graad van anaesthesia te bereiken, dat wil zeggen, geheele bewusteloosheid te weeg te brengen.

De tijd, gedurende welken men zóó de Chloroforme kan doen inademen, verschilt tusschen $\frac{1}{2}$ en 6 uren, en nimmer heb ik er mij over te beklagen gehad. De hoeveelheid, die men hiertoe noodig heeft, is betrekkelijk zeer gering en zal zelden 1 of $1\frac{1}{2}$ once te boven gaan.

Er is evenwel eene zeer gewichtige zaak, die men niet onopgemerkt mag laten voorbij gaan, en wier te geringeschatting misschien wel eens stoornissen in het kraambed heeft veroorzaakt; het is deze: Wij weten hoe vooral in de laatste periode der baring een overvloedig zweet uitbreekt. Dit physiologisch verschijnsel, dat altijd plaats heeft, mogen wij gerust aannemen, als bestemd te zijn, om eenen gunstigen invloed op 't kraambed uit te oefenen; — dit nu is gedurende de verlossing met Chloroforme beduidend minder, en ik

geloof dat het van groot belang is, in de eerste dagen van 't kraambed vooral te zorgen, dat de huiduitwasing in zekere mate wordt bevorderd, ten einde de weldadige bedoeling der natuur met dit ruime zweet in de laatste uren der verlossing te gemoet te komen, namelijk wanneer dit onder den invloed der Chloroforme niet zoo sterk was waargenomen.

V. MEERDERE AANWIJZINGEN VOOR 'T GEBRUIK DER CHLOROFORME.

Hoewel nu in de regelmatig verloopende baring met de toediening der Chloroforme alleen verzachting van 't lijden wordt bedoeld, kan toch dit laatste zoo vreeselijk zijn, dat het organismus er door wordt bedreigd; en menige vrouw bekomt in zeer langen tijd niet van den schok, dien zij heeft moeten doorstaan, en van de lange en bange uren van onbeschrijfelijke smarten, die zij heeft moeten doorworstelen. Wanneer men nu met een weinig Chloroforme dit alles kan voorkomen, is men dan niet verplicht het ten minste aan te bieden? En moet zij dan ook om deze reden zelfs niet worden beschouwd als een heilzaam geneesmiddel? Men zij evenwel hier niet al te haastig en wachte liever tot de barende of hare omgeving de toediening verzoeken.

Haar gebruik is meer direct aangewezen in al die gevallen, waar bijkomende en in 't geheel niet tot 't verlossingswerk noodzakelijke, of dit zelfs vertragende pijnen het lijden verzwaren; hier heeft men volkomene vrijheid het middel aan te raden.

Iets anders is het evenwel wanneer moet worden overgegaan tot de eene of andere verloskundige kunstbewerking; dan wijze men met nadruk op de groote voordeelen, die de Chloroforme aanbiedt, en ieder verloskundige, die haar in deze gevallen gebruikt heeft, zal zich gelukkig achten in haar bezit, en met overtuiging op haar gebruik aandringen.

Welk een enorm verschil toch in den geheelen toestand met of zonder Chloroforme; hier die ongelukkige lijderes, die onder onbeschrijfelijke pijnen, onder wanhopig geschreeuw en smartelijke kreten, eene dikwijls langdurige en voor haar vrouwelijk gevoel verschrikkelijke operatie moet doorstaan, zich soms met geweld aan de handen, die haar in hare ligging bevestigen, trachtende te onttrekken, en den genen, die haar als verloskundige zoo moet doen lijden, menigmaal in hare razende wanhoop vervloekende; — dáár rustige slaap, geene storende lichaamsbeweging, geen weêrstand der deelen, die onmiddelijk met de baring in betrekking staan, geen geluid of geschreeuw, dat zelfs den hartvochtigsten wel eens de tegenwoordigheid van geest kan doen verliezen, en de omstanders vooral met ontzetting vervult.

Ik weet van een geval, waar de man, die zijne vrouw moest ondersteunen, op eenmaal zijne plaats verliet, en den accoucheur onder de hevigste scheldnamen, als die van: „moordenaar” en „beul”, beval op te houden, op 't oogenblik, dat de verlossing

met de tang bijna was voleindigd, zoodat de ongelukkige op nieuw moest worden verlegd en op nieuw 't instrument aangelegd, toen ik, die er als tweede was bijgeroepen, den wanhopigen echtgenoot had beduid, dat de zaak alleen door zijne onbesuisde en onvergeefelijke manier van handelen nog niet was afgeloopen. Trouwens het moet voor eenen liefhebbenden echtgenoot bijna onmogelijk zijn dit hartverscheurende tooneel bij te wonen, hoeveel te meer dan op de manier, zooals dit van hem gevergd wordt, hulp te verleen. Niets van dat alles bij het gebruik der Chloroforme, ieder heeft de overtuiging, dat de arme vrouw, wat ook gedaan worde, volstrekt geene pijn gevoelt; ieder is kalm en rustig, en de moeielijkste zaak is dikwijls in onbegrijpelijk korten tijd en in de grootste stilte ten einde gebracht.

Een paar merkwaardige gevallen uit vele anderen mogen hier tot voorbeeld eene plaats vinden.

Eerste Geval.

Op zekeren nacht kwam men mijne hulp inroepen voor eene vrouw in eene naburige gemeente. De boodschap luidde: „één kind was er reeds en er moesten er nog 2 komen.” Ik nam Chloroforme mede. Het eerste, een groot kind, dat dwars lag, was met behulp van twee verloskundigen door de keering ter wereld gebracht; maar wat men ook deed, het tweede, dat insgelijks een schouder aanbod, had men niet op

de voeten kunnen wenden. Twee armen hingen uit de Vagina; er was evenwel geen derde kind aanwezig. Spoedig was de vrouw, die meer dan 3 uren geleden had onder de eerste verlossing en de vruchteloze poging om de tweede te termineeren, in rustigen Chloroforme-slaap. Zij werd in de positie gebracht, die 't meest bevorderlijk was voor de uithaling, en nu gelukte 't mij in minder dan 10 minuten het kind ter wereld te brengen, wat tot nu toe, onder de meest ingespannen pogingen, gedurende zoo langen tijd, onder verschrikkelijke pijnen, zonder gevolg was beproefd.

Tweede Geval.

In het najaar van 1869 werd ik door een der verloskundigen van eene andere gemeente uitgenoodigd, hem te komen bijstaan in eene moeielijke verlossing, die door hem niet kon worden voleindigd. ZEd. verhaalde mij in zijne bijna 50-jarige praktijk nooit zulk een moeielijk geval te hebben waargenomen, en nog nimmer behoefte te hebben gehad aan een verloskundig consult. De rechterarm hing uit de Genitaliën; het vruchtwater was sedert verscheidene uren weggelopen, en de baarmoeder lag zoo vast om 't kind aangesloten, dat 't niet mogelijk was de voeten te bereiken. Chloroforme was niet aangewend. Ik had geen moeite om mijn ouden collega te beduiden, dat wij alleen van haar spoedige hulp konden verwachten, en weldra

was de vrouw, die veel geleden had, in volkomen diepen slaap; binnen een klein half uur liet de overmatige spanning van den Uterus na, en tot niet geringe verbazing en tevredenheid van den ouden heer, gelukte hem de keering nu zóó gemakkelijk als 't hem nimmer was voorgekomen.

VI.

Ik heb in mijne praktijk een aantal verlossingen met de Forceps moeten termineeren, en met de Chloroforme valt mij dit lang zoo zwaar niet als voorheen. Maar ik ben innig overtuigd, dat ik nog veel meer tangverlossingen heb kunnen vermijden, sedert ik de Chloroforme aanwend. Er zijn toch een aantal, overigens sterke en welgevormde vrouwen, bij wie zulk eene zenuwachtige angst voor iedere pijn bestaat, en zulk eene groote vrees voor die, welke het verlossingswerk moeten ten einde brengen, dat daaraan alleen zelfs de vertraging van de verlossing kan worden toegeschreven.

Niemand kan ontkennen, dat het lijden dikwijls allerverschrikkelijkst moet wezen, en, wanneer men getuige moet zijn van zulk een tooneel, waar hoewel de verlossing regelmatig verloopt, de ongelukkige bijna waanzinnig wordt en met wanhopige gebaren en biddend gekerm uitroept, dat zij liever wil sterven, — ja zelfs vraagt om haar te dooden — dan is zeker dikwijls naar de verlostang gegrepen om grootere onheilen te voorkomen. 't Is maar al te waar: er zijn vrouwen

door overmaat van lijden gedurende de bevalling, of eenige uren later ten gevolge van de uitputting of den schok, die 't geheele zenuwstelsel had ondergaan, bezweken, en ik kan mij nog wel gevallen uit de praktijk voor den geest halen, waar de ongunstige afloop van 't kraambed moet worden toegeschreven aan 'tgeen gedurende de verlossing geleden is.

Bij 't gebruiken van de Chloroforme is in tegenstelling van al die agitatie en al dat gevaar, niets dan rust en regelmatiger en spoediger verloop van de verlossing te verwachten, terwijl de tang, die in zulke gevallen zoo dikwijls moet worden ter hand genomen, haren dienst niet behoeft te bewijzen.

Een geval, dat mij nog levendig voor den geest staat, al is 't reeds jaren geleden, behoort zeker tot de merkwaardigste van deze categorie, en daarom wil ik 't hier ook kortelijk mededeelen.

Mevr. buiten wonende, was driemaal forcipaal verlost, toen haar accoucheur overleed en zij voor de vierde maal zwanger was. Een harer eerste vragen, nadat zij mij 't verhaal van al haar vroeger lijden had gedaan, waarbij als bijzonderheid kwam, dat haar eerste accoucheur dan wel eens 24 uren achtereen bij haar had moeten vertoeven, was, of ik haar terwijl ze waarschijnlijk of liever zeker, zei ze, op dezelfde manier zou moeten bevallen, dan niet met Chloroforme zou willen helpen. Ik beloofde haar dit niet alleen, maar liet een weinig de hoop doorschemeren, dat we

misschien op deze wijze de tang wel eens zouden kunnen missen. „Nu, maar daar was geen denken aan. Neen, daar moest ik mij maar niets van voorstellen,” was het antwoord met de volle overtuiging gegeven, dat er mechanische beletselen waren.

Op zekeren dag, 't waarschijnlijk einde der zwangerschap, werd ik omstreeks 8 ure 's avonds naar buiten ontboden. Sedert verscheidene uren waren de eerste pijnen begonnen, en reeds was er eene nerveuse agitatie, die niets goeds deed verwachten.

Mijn eerste onderzoek was of er eene vernauwing van 't bekken bestond; integendeel 't was ruim en volkomen goed gevormd; er was eene dilatatie tot circa 3 à 4 centimeters van 't ostium uteri, en de voorbereiding der organen was tamelijk voldoende. Nadat ik zoo een klein uur in observatie had doorgebracht, en de zenuwachtige toestand lang niet verbeterde, de dilatatie niet was toegenomen, gaf ik haar op haren aandrang een weinig Chloroforme. In een oogenblik was de kalmte hersteld, en terwijl zij nu en dan sprak en weer insluimerde, was zij ten 12 ure zoo natuurlijk bevallen, als 't met mogelijkheid kon gewenscht worden. Het kind was zeer zwaar, zwaarder zelfs dan een der drie vorige, en niets had den loop der verlossing vertraagd; de weeën waren zoo regelmatig en krachtig mogelijk geweest en bij iedere wee was duidelijk nog de onwillekeurige medewerking der buikspieren waargenomen geworden.

Hare verbazing bij haar ontwaken is moeielijk te beschrijven, en de uitdrukking van haar gelukkig en dankbaar gevoel wegens dezen voor haar, zoo onverwachten gunstigen afloop, is voor mij onvergetelijk ge leven.

Hare volgende verlossing heeft zich volkomen op dezelfde wijs toegedragen; de toediening der Chloroforme is zelfs nog van korter duur geweest.

Onder de redenen, waarom de Chloroforme als eene der grootste weldaden voor 't vrouwelijk geslacht moet worden geprezen sprak ik ook van moreel lijden, want hoewel het thans lang geleden is, dat ik dit zelf heb waargenomen, — sedert bijna 15 jaren toch, heb ik geen enkele verloskundige kunstbewerking, zonder Chloroforme verricht, — herinner ik mij nog levendig hoeveel medelijden ik had met de ongelukkige vrouw, die in zulk eene ligging, met vol bewustzijn, in tegenwoordigheid van verscheidene menschen, eene smartelijke kunstbewerking moest ondergaan, evenzeer om haren zielstoestand, als wegens 'tgeen zij lichamelijk moest lijden. De tegenstand, die de verloskundige dikwijls van hare zijde ondervindt, als hij voor moet stellen om eene noodzakelijke kunstbewerking te ondernemen, vindt veelal meer zijnen grond in onoverwinnelijk gevoel van schaamte, dan in hare vrees voor 'tgeen zij zou moeten ondergaan.

VII.

Eindelijk nog moet ik met een enkel woord spreken over den invloed der Chloroforme op het kind. Ik doe der waarheid niets te kort, wanneer ik zeg nimmer iets te hebben waargenomen wat bij 't kind aan haar invloed kan worden toegeschreven.

Eenmaal, 't is waar, heb ik na eene langdurige applicatie van Chloroforme een dood kind niet zien geboren worden, maar gezien nadat het geboren was.

Ik treed hierover liefst niet in bijzonderheden, maar er mocht iemand zijn, die dit geval zou willen releveeren, om de algemeene stelling omver te werpen, dan zou ik daaromtrent ophelderingen moeten geven, die 't beter is te vermijden. Genoeg zij de verklaring, dat de dood van dit kind met zekerheid aan andere oorzaken dan aan de Chloroforme moet worden toegeschreven.

Maar ook in dit opzicht, dat der onschadelijkheid voor 't kind, hebben wij het getuigenis van zoovele waarnemers, onder anderen van Cazeaux, Dubois, Blot, Simpson, Snow, Kidd, die eenstemmig verklaren in geen enkel geval te hebben moeten betreuren, dat zij de Chloroforme hadden aangewend.

VIII.

Na alles wat in den loop dezer bladzijden over de Chloroforme is gezegd, durf ik veilig aannemen, dat hare weldadige uitwerking door niemand zal worden tegengesproken. Maar hoewel de wetenschap haar volle recht laat wedervaren, staat daar tegenover het geschreven woord: „de vrouw zal met smart kinderen baren.” Niemand heeft meer eerbied voor deze woorden dan ik; maar men vergete niet, dat de Voorzienigheid niet heeft bedoeld haar overmatig, tot krankzinnig wordens, tot der dood toe, te doen lijden. Er zijn vrouwen, en gelukkig zelfs zeer velen, die, ja met smart haar kind ter wereld brengen; maar bij wie, zoo als zij zelf verzekeren, de pijnen van dien aard zijn, dat zij ze, hoe hevig ook, toch kunnen doorstaan. Dat zijn die vrouwen, wier constitutie goed is, bij wie de evenredigheden in alles volkomen voldoende zijn, waar de zenuwen de noodige kracht van weerstand bezitten, waar gelukkige levensomstandigheden het smartelijk gevoel van moeder worden, doen gering achten, juist om 't geluk van moeder te zullen zijn.

Zóó was de toestand der vrouw, toen die vloek over haar werd uitgesproken. Maar thans; hoe heeft de maatschappelijke toestand haar veranderd; hoe zijn door kleeding en levenswijze de evenredigheden, waarvan ik hierboven sprak, minder voldoende geworden! Welk eenen gewichtigen invloed heeft 't zoogenoemde kruisen of vermengen der rassen misschien op deze gewichtige levensfunctie der vrouw uitgeoefend. Hoe geheel anders zijn de indrukken, die 't zenuwstelsel ontvangt en hoe is er dus allengs een toestand ontstaan, die de pijnen, aan de natuurlijke baring verbonden, oneindig heviger maken en veel langer doen aanhouden dan bij de vrouw van voorheen.

Neen vrouwen! uw Schepper heeft niet gewild, dat gij bovenmenschelijk zoudt lijden, en even als alles met wijsheid door Hem wordt beschikt, heeft hij de wetenschap het middel doen ontdekken om wat niet zijn zou en toch volgde: een onnatuurlijk lijden, uit nieuwe oorzaken ontstaan, op te heffen. Geloof mij, mannen, die met koele redeneering zegt: „'t strijdt tegen de Schrift;” vóór de man van wetenschap tot de Chloroforme zijne toevlucht neemt om uwer vrouwen lijden te verlichten, is er reeds genoeg geleden, meer dan eene pen kan beschrijven, en meer dan door den God der liefde kan zijn bedoeld.

SLOTWOORD.

Nog een enkel woord tot u, mijne jeugdige of zelfs meer gevorderde kunstbroeders. Reeds in 't begin dezer bladzijden heb ik gezegd: „de taak van den verloskundige wordt er in 't geheel niet door verligt,” en misschien leg ik u door dit geschrift eenen last op, die u meermalen drukken zal.

Welnu, de arbeider is zijn loon waardig. Ik heb mij nooit voor den buitengewonen dienst, dien ik de barendende bewees, laten honoreeren. Maar vordert gij in billijkheid 't geen gij meent, dat u toekomt; iedere verlossing met Chloroforme vereischt meer dan gewone zorgen; 't is niet recht, dat gij slechts den last, en de familie, waarin gij werkzaam zijt, alleen 't genot van uwe inspanning zou hebben.
